

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γ΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Καβάφης-Αναγνώστᾱκης: η συνάντηση των δύο ποιητῶν»

Συγγραφή: ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΒΕΝΟΥΤΣΟΥ

Εφαρμογή: ΕΛΕΝΗ ΜΑΛΙΓΚΑΝΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνι 1 – Πλατεία Σκρά Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Καβάφης-Αναγνωστάκης: η συνάντηση των δύο ποιητών.

Εφαρμογή σεναρίου

Ελένη Μαλιγκάνη

Δημιουργός

Μαριάννα Βενούτσου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Γενικό Λύκειο Αξιού

Χρονολογία

Από 10-11-2014 έως και 15-12-2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

8 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ιστοχώρος κοινωνικής δικτύωσης Facebook, σελίδα σε ιστοχώρο Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Στην εφαρμογή του σεναρίου χρησιμοποιήθηκε ένας συνδυασμός μετωπικής και ομαδοσυνεργατικής μεθόδου διδασκαλίας. Με τη δεύτερη μέθοδο ήταν ελάχιστα εξοικειωμένοι οι μαθητές, καθώς είχαν παρόμοια εμπειρία στο μάθημα της λογοτεχνίας δύο χρόνια πριν. Ο διαχωρισμός των μαθητών σε πέντε ομάδες έγινε από τη διδάσκουσα με βάση δύο κριτήρια: α) σε κάθε ομάδα να υπάρχει μαθητής/τρια που να είναι εξοικειωμένος/η με τη χρήση Η/Υ, ιδιαίτερα με την εφαρμογή Windows Movie Maker και β) σε κάθε ομάδα να υπάρχει τουλάχιστον ένα αγόρι (στο συγκεκριμένο τμήμα, το Γ3, στο οποίο εφαρμόστηκε το σενάριο, σε ένα σύνολο είκοσι ενός παιδιών τα έξι είναι αγόρια και τα δεκαπέντε κορίτσια).

Υπήρχε μια σχέση οικειότητας της καθηγήτριας με τους μαθητές, όπως είναι αναμενόμενο σε ένα μικρό επαρχιακό λύκειο, μολονότι ήταν η πρώτη φορά που συναντιόνταν στην αίθουσα διδασκαλίας.

Σε μια εισαγωγική συζήτηση πριν την έναρξη της εφαρμογής, ανιχνεύτηκε η σχέση των μαθητών με τις ΤΠΕ. Γνώριζαν τις απλές εφαρμογές, όπως το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word), το πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint), τους φυλλομετρητές για πλοήγηση στο διαδίκτυο (Google Chrome, Mozilla Firefox) και ελάχιστοι το λογισμικό παραγωγής βίντεο Windows Movie Maker. Στη συνέχεια, οι μαθητές ρωτήθηκαν αν ήταν εξοικειωμένοι με τη χρήση ιστολογίου. Μόνο ένα άτομο απάντησε καταφατικά, ενώ οι υπόλοιποι φάνηκαν απρόθυμοι να ασχοληθούν με αυτό το μέσο κοινωνικής δικτύωσης. Αντίθετα, η συντριπτική πλειοψηφία διατηρούσε λογαριασμό Facebook (μόνο τρεις μαθητές δεν ήταν μέλη, δύο γιατί δεν έτυχε και ένας μαθητής από συνειδητή επιλογή). Προτιμήθηκε, λοιπόν, η επιλογή του Facebook, γιατί διευκόλυνε πολύ την ασύγχρονη επικοινωνία μας, πρώτον, διότι αποτελούσε καθημερινή πρακτική τους και δεύτερον, γιατί η πρόσβαση μπορούσε να γίνει εύκολα και από κινητό τηλέφωνο.

Ως προς την υλικοτεχνική υποδομή, χρησιμοποιήθηκε το εργαστήριο πληροφορικής με πέντε τερματικά, ο διαδραστικός πίνακας του σχολείου, ένας

φορητός Η/Υ, ο βιντεοπροβολέας και ηχεία. Υπήρξαν προσκόμματα στη διαθεσιμότητα του εργαστηρίου πληροφορικής, παρόλο που είχε ζητηθεί από την αρχή της σχολικής χρονιάς από τον προγραμματιστή να φροντίσει για αυτό. Ωστόσο, σε συνεννόηση και με τους συναδέλφους, εξασφαλίστηκε τελικά η πρόσβαση καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής.

Το συνταγμένο σενάριο πρότεινε τη γνωριμία των μαθητών με την ποίηση των Καβάφη και Αναγνωστάκη, πριν από την έναρξη της εφαρμογής· η προϋπόθεση αυτή κρίθηκε σημαντική και η διαδικασία έλαβε χώρα σε προηγούμενη ώρα του μαθήματος της λογοτεχνίας.

Το συγκεκριμένο τμήμα στο οποίο εφαρμόστηκε το σενάριο έχει αρκετούς μαθητές με χαμηλή σχολική επίδοση και επίσης με χαμηλό ορίζοντα προσδοκιών. Αξίζει να σημειωθεί ότι τέσσερις στους είκοσι έναν μαθητές του τμήματος ενδιαφέρονταν μόνο για την απόκτηση απολυτηρίου Λυκείου και δε συμμετείχαν στις Πανελλαδικές Εξετάσεις στο τέλος της χρονιάς.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Μαριάννα Βενούτσου, Καβάφης-Αναγνωστάκης: η συνάντηση των δύο ποιητών, Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Λυκείου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο εφαρμόστηκε κατά το σχολικό έτος 2014-15 σε τμήμα της Γ' τάξης Λυκείου με είκοσι έναν μαθητές, κάλυψε οκτώ διδακτικές ώρες και στόχο είχε τη συγκριτική εξέταση των Κωνσταντίνου Καβάφη και Μανόλη Αναγνωστάκη, δύο μεγάλων ποιητικών μορφών της σύγχρονης νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Κατά τη διάρκεια της Α΄ φάσης, στην ολομέλεια οι μαθητές, με τη βοήθεια σχετικών βίντεο, ενημερώθηκαν για τα βιογραφικά στοιχεία των δύο δημιουργών και για τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα της εποχής κατά την οποία έζησε ο καθένας. Παρουσιάστηκαν ενδεικτικά ποιήματά τους. Επίσης, σχολιάστηκαν, παράλληλα, δύο συγκεκριμένα ποιήματα τους και οι μαθητές κλήθηκαν να εντοπίσουν ομοιότητες στη μορφή, στο περιεχόμενο, στη γλώσσα, στο ποιητικό έναυσμα αλλά και στο ύφος των δύο κειμένων.

Κατά την κυρίως φάση –διάρκειας τεσσάρων ωρών– οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες, εξέτασαν συγκριτικά και άλλα ποιήματα των δύο δημιουργών, τα οποία είτε είχαν καθοριστεί από τα φύλλα εργασίας τους, είτε επιλέχθηκαν από τους ίδιους ελεύθερα, με βάση συγκεκριμένες λέξεις που απαντώνται στο έργο και των δύο ποιητών. Με τη χρήση των νέων τεχνολογιών επιχειρήθηκε η συνεξέταση των κειμένων τους, προκειμένου να ανιχνευτούν σημεία συνάντησης στη μορφή και στο περιεχόμενο της ποίησής τους.

Στη Γ΄ φάση, μετά την ανάγνωση, οι μαθητές συγκέντρωσαν πολυμεσικό υλικό σχετικό με τους δύο λογοτέχνες. Χρησιμοποιώντας αυτό το υλικό, μαζί με πληροφορίες που συνέλεξαν και συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν κατά τις προηγούμενες ώρες του σεναρίου, προχώρησαν στη δημιουργία βίντεο-αφιερώματος για τη «συνάντηση» των δύο ποιητών, με το πρόγραμμα Windows Movie Maker. Τόσο τα βίντεο που εκπόνησαν οι ομάδες όσο και οι εργασίες τους στις προηγούμενες δραστηριότητες του σεναρίου παρουσιάστηκαν στην ολομέλεια και δημοσιεύτηκαν στο Wiki της τάξης.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Έγινε προσπάθεια η παρούσα εφαρμογή να μην παρεκκλίνει παρά ελάχιστα από το συνταγμένο σενάριο. Βασικός στόχος της παρέμεινε να έρθουν σε επαφή οι μαθητές με ποιητικά κείμενα των Κ.Π. Καβάφη και Μ. Αναγνωστάκη, να εντοπίσουν κοινά

σημεία στην ποιητική τους και να συνειδητοποιήσουν τα σημεία “συνάντησης” των δύο λογοτεχνών.

Αξιοποιήθηκαν κείμενα από ένα ευρύ φάσμα της εργογραφίας τους. Η πρόσβαση στο έργο τους διευκολύνθηκε απεριόριστα με τη βοήθεια των ΤΠΕ, καθώς οι νέες τεχνολογίες έθεσαν στη διάθεση των μαθητών το σύνολο σχεδόν της παραγωγής των δύο ποιητών καθώς και πλήθος άλλων παρελκόμενων πληροφοριών. Βοήθησε, επίσης, στο να μην αρκεστούν οι μαθητές στον ρόλο του καταναλωτή της γνώσης, αλλά να επιχειρήσουν να αναδειχθούν στον ρόλο του παραγωγού της γνώσης. Εκτός από την κλασική μετωπική διδασκαλία, χρησιμοποιήθηκε και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος, η οποία κινητοποιεί τους μαθητές να επιλέξουν, να δικαιολογήσουν επιλογές, να κρίνουν, να συνεργαστούν με άλλους, να συνθέσουν υλικό.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να τοποθετήσουν σε συγκεκριμένες ιστορικές συντεταγμένες τη ζωή και το έργο των δύο λογοτεχνών,
- να συνειδητοποιήσουν πως η ποίηση βρίσκεται σε διάλογο με τις ιστορικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που τη γεννούν,
- να κατανοήσουν τη διδακτική διάσταση της ποίησης που είτε άμεσα είτε έμμεσα προβάλλει πρότυπα ζωής και δράσης και σχολιάζει κοινωνικά και ιδεολογικά ζητήματα.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να γνωρίσουν τον τρόπο γραφής μιας εξέχουσας μορφής της μεταπολεμικής λογοτεχνίας, του Μανόλη Αναγνωστάκη,

- να διευρύνουν τη γνώση που απέκτησαν σε προηγούμενα σχολικά έτη για τα χαρακτηριστικά της ποιητικής τέχνης του αλεξανδρινού ποιητή Κωνσταντίνου Καβάφη και να εμβαθύνουν σε αυτά,
- να αντιληφθούν τις ομοιότητες στην ποιητική γραφή των δύο δημιουργών, όσον αφορά στο ύφος, στη γλώσσα, στην αφόρμηση, στη στάση τους απέναντι στην πραγματικότητα, έτσι ώστε να διαπιστώσουν την ποιητική “συνάντηση” τους παρά τη ιστορική και γεωγραφική απόστασή τους.

Γραμματισμοί

Με τη εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να μπορούν να αναγνωρίσουν και να εντοπίσουν κοινά στοιχεία τα οποία ο Κ.Π. Καβάφης και ο Μ. Αναγνωστάκης αξιοποιούν στο ποιητικό τους εργαστήριο για τη συγγραφή των έργων τους,
- να είναι σε θέση να επιλέξουν και να αντιπαραθέσουν μόνοι τους ποιήματα των δύο δημιουργών και να νοηματοδοτήσουν την ανάγνωσή τους με άξονα τη “συνάντηση” των δύο ποιητών,
- να ασκηθούν στη διαδικασία ασύγχρονης ηλεκτρονικής επικοινωνίας ως τρόπου εργασίας για το μάθημα της λογοτεχνίας,
- να επεκτείνουν τις γνώσεις τους για το πρόγραμμα δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων Windows Movie Maker,
- να γνωρίσουν το διαδικτυακό μέσο κοινωνικής δικτύωσης Wiki.

Διδακτικές πρακτικές

Η εφαρμογή του σεναρίου επεκτάθηκε σε τρεις φάσεις και, σύμφωνα και με το συνταγμένο σενάριο, χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω διδακτικές μέθοδοι: στην Α΄ φάση η μετωπική διδασκαλία και ο κατευθυνόμενος διάλογος. Έγινε η πρώτη γνωριμία με τον Μ. Αναγνωστάκη, εμπλουτίστηκε η γνωριμία με τον Κ.Π. Καβάφη και ανιχνεύτηκαν τα πρώτα σημεία επαφής τους. Στη Β΄ και Γ΄ φάση αξιοποιήθηκε η ομαδοσυνεργατική μέθοδος, η οποία προτιμήθηκε επειδή προωθεί τη συνεργασία των

μαθητών και την ενεργητική συμμετοχή τους στη μαθησιακή διαδικασία. Οι μαθητές σε ομάδες συνεργάστηκαν στην αίθουσα διδασκαλίας και στην αίθουσα της πληροφορικής, συνέκριναν έργα των δύο δημιουργών, έγραψαν κείμενα με βάση τις παρατηρήσεις τους, παρήγαγαν πολυμεσικό υλικό, αξιολόγησαν τη δουλειά τους. Στόχος ήταν η δημιουργία κλίματος οικειότητας μεταξύ των ομάδων. Ο ρόλος της εκπαιδευτικού σε αυτή τη διαδικασία ήταν υποστηρικτικός και καθοδηγητικός, όποτε χρειαζόταν.

Οι μαθητές, ακόμη, αναζήτησαν και αξιοποίησαν διαδικτυακό υλικό, μέσα από δραστηριότητες που αξιοποιούσαν τη διερευνητική, ανακαλυπτική μάθηση, όπως όριζε και το συνταγμένο σενάριο. Παρήγαγαν έπειτα ομαδικές εργασίες εμβαθύνοντας, με τη βοήθεια των ΤΠΕ, στο αντικείμενο του σεναρίου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η ποιητική φυσιογνωμία που διαμόρφωσαν οι πρώτοι μεταπολεμικοί ποιητές, ανάμεσά τους και ο Μ. Αναγνωστάκης, είναι έντονα επηρεασμένη από το ιστορικό γίνεσθαι και τα βιώματα της εποχής τους. Η ιστορική διάσταση είναι ιδιαίτερα εμφανής, όμως, και στο έργο ενός άλλου μεγάλου έλληνα ποιητή, του Κ.Π. Καβάφη. Με αφορμή αυτό το κοινό χαρακτηριστικό, προέκυψε η ιδέα της συνεξέτασης των Μ. Αναγνωστάκη και Κ.Π. Καβάφη, προκειμένου να αναδειχτούν και άλλες ομοιότητές τους. Η ειρωνεία, ο σκόπιμα πεζολογικός τόνος, η επιλογή αντιποιητικών λέξεων φαίνεται να είναι τέτοια κοινά σημεία στον τρόπο γραφής τους, ώστε να μπορούμε να μιλάμε τελικά για “συνάντηση” των δύο ποιητών. Επιπλέον, όπως επισημαίνεται και στο συνταγμένο σενάριο, ένα από τα τέσσερα ποιήματα του Μ. Αναγνωστάκη που ανθολογούνται στο σχολικό εγχειρίδιο των ΚΝΑ της Γ΄ Λυκείου Γενικής Παιδείας, το ποίημα «Νέοι της Σιδώνας 1970» ανακαλεί στη μνήμη μας το σχεδόν ομότιτλο του Κ.Π. Καβάφη «Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ.». Η διακειμενική σχέση ανάμεσα στα δύο έργα είναι ολοφάνερη και η συνεξέτασή τους ικανοποιεί βασικούς στόχους της

διδασκαλίας της λογοτεχνίας σύμφωνα με το [Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών](#) για παρατήρηση, επεξεργασία, κριτική ανάγνωση και σύγκριση των κειμένων.

Έτσι, με την εφαρμογή του παρόντος σεναρίου, οι μαθητές της Γ΄ Λυκείου είχαν την ευκαιρία να αντιληφθούν τον τρόπο με τον οποίο ποιητές από διαφορετικές εποχές και με διαφορετική θεματογραφία και νοοτροπία μπορούν να “συνυπάρχουν” δημιουργικά στον κόσμο της Τέχνης.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σχολικό εγχειρίδιο των ΚΝ1 της Γ΄ Λυκείου περιλαμβάνει έργα της μεταπολεμικής και σύγχρονης νεοελληνικής λογοτεχνίας (εδώ εμπεριέχονται τα ποιήματα του Αναγνωστάκη). Η ανθολόγηση δίνει έμφαση στην πιο πρόσφατη λογοτεχνική παραγωγή, υπάρχει όμως λειτουργική σύνδεση και με τις προηγούμενες λογοτεχνικές περιόδους, όπως αποτυπώνονται στα σχολικά εγχειρίδια της Α΄ και Β΄ Λυκείου (στο βιβλίο της Α΄ Λυκείου εμπεριέχονται τα ποιήματα του Καβάφη). Με το παρόν σενάριο δόθηκε η ευκαιρία να συσχετιστούν διαφορετικές περίοδοι και να αντιμετωπιστεί η λογοτεχνία ως ενιαίο πεδίο, όπως ορίζει και το [Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών](#) του μαθήματος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι και το μάθημα της Ιστορίας Γενικής Παιδείας αναφέρεται σε γεγονότα της νεότερης και σύγχρονης ιστορίας και μπορεί παράλληλα να υποστηρίξει τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, παρέχοντας το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται οι δύο δημιουργοί.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι Νέες Τεχνολογίες αξιοποιήθηκαν πολύ καθ’ όλη τη διάρκεια της εφαρμογής του σεναρίου, όπως άλλωστε προβλεπόταν και στον αρχικό σχεδιασμό του. Εκτός από το δίωρο της Α΄ φάσης, οι υπόλοιπες ώρες έγιναν στο εργαστήριο πληροφορικής.

Το διαδίκτυο αποτέλεσε πηγή πληροφοριών για τους μαθητές. Μελοποιημένα τραγούδια και αποσπάσματα από εκπομπές αφιερωμένες στους ποιητές, αλλά και τα

ίδια τα ποιήματά τους αξιοποιήθηκαν για να γνωρίσουν τα παιδιά τους δύο δημιουργούς. Οι απαντήσεις των ομάδων στις δραστηριότητες γινόταν με χρήση του επεξεργαστή κειμένου (Word). Επίσης, αξιοποιήθηκε το πρόγραμμα κατασκευής βίντεο (Windows Movie Maker) για τη δημιουργία πολυμεσικού υλικού.

Ο Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποητές (Ανεμόσκαλα) ήταν το διαδικτυακό περιβάλλον από το οποίο οι μαθητές άντλησαν υλικό για τη δική τους συγκριτική εξέταση των Καβάφη-Αναγνωστάκη.

Η επικοινωνία των μαθητών και της διδάσκουσας δεν περιορίστηκε στις διδακτικές ώρες στην τάξη. Δημιουργήθηκε κλειστή ομάδα σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης (Facebook) και εξασφαλίστηκε και ασύγχρονη επικοινωνία· συχνά, δινόταν εκεί ανατροφοδότηση και οδηγίες για τις επόμενες δραστηριότητες. Μέσω αυτής της εφαρμογής μοιράζονταν οι δραστηριότητες στις ομάδες και εκεί αποθήκευαν προσωρινά τις εργασίες τους. Με αυτόν τον τρόπο όλα τα μέλη είχαν εποπτεία της δουλειάς όλων των ομάδων.

Το τελικό αποθετήριο των εργασιών των μαθητών ήταν το ηλεκτρονικό περιβάλλον ενός Wiki που δημιουργήθηκε για τον σκοπό αυτό

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Γ' Γυμνασίου

Κ.Π. Καβάφης, «Στα 200 π.Χ.»

ΚΝΑ Α' Λυκείου:

Κ.Π. Καβάφης, «Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ.»

Κ.Π. Καβάφης, «Περιμένοντας τους βαρβάρους»

ΚΝΑ Γ' Λυκείου:

Μανόλης Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη, Μέρρες του 1969 μ.Χ.»

Μανόλης Αναγνωστάκης, «Νέοι της Σιδώνας, 1970»

Λογοτεχνικά κείμενα άλλων σχολικών βιβλίων:

Νεοελληνική Λογοτεχνία Θεωρητικής κατεύθυνσης (Θετικής κατεύθυνσης, επιλογής)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Στον Νίκο Ε...1949»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Ο Δαρείος»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Οι σωσίες»](#)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Αντί να φωνασκώ...»](#)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Τώρα είναι απλώς θεατής...»](#)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«If...»](#)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«13.12.43»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Μέρες του 1909, '10, και '11»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Τρώες»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Η πόλις»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Φυγάδες»](#)

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Βίντεο

[«Έλληνες του πνεύματος και της τέχνης- Κων/νος Καβάφης](#) (εκπομπή από τον ΣΚΑΪ)

[«Παρασκήνιο-Μανόλης Αναγνωστάκης. Δεκαπέντε και μία κινούμενες εικόνες](#) (εκπομπή από την ΕΤ1)

[«Παρασκήνιο-Μανόλης Αναγνωστάκης](#) (εκπομπή από την ΕΤ1, κεφάλαια 13-17, 00:33-00:51)

Μελοποιημένα ποιήματα [Αναγνωστάκη](#), [Καβάφη](#) [πηγή: www.youtube.com].

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση-πριν την ανάγνωση (2 διδακτικές ώρες)

1^η ώρα (αίθουσα διδασκαλίας)

Θεωρήθηκε σκόπιμο πριν από την έναρξη της εφαρμογής να προηγηθεί μία ώρα προετοιμασίας, προκειμένου να εξοικειωθούν οι μαθητές τόσο με το έργο των ποιητών όσο και με τη λογική του σεναρίου. Τους ανακοινώθηκε, λοιπόν, πως θα υλοποιήσουμε ένα σενάριο στη λογοτεχνία με χρήση ΤΠΕ σε συνεργασία με το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Μολονότι τους είχα ενημερώσει για τη δράση μας αυτή και νωρίτερα, δεν έδειξαν να το θυμούνται. Η στάση τους γενικότερα, άλλωστε, έμοιαζε διστακτική και απρόθυμη. Με ένα πολύ εντατικό πρόγραμμα προετοιμασίας και με υπερβολική προσήλωση στις εισαγωγικές εξετάσεις που τους περίμεναν στο τέλος της χρονιάς, τα παιδιά πολύ συχνά εκδήλωναν κόπωση και ήταν αδιάφορα για ό,τι δεν αφορούσε τις πανελλαδικές εξετάσεις.

Έχοντας την προσδοκία ότι αυτή η στάση μπορεί να αλλάξει, συζητήσα μαζί τους για τον τρόπο με τον οποίο μπορούσε να οργανωθεί η ψηφιακή μας τάξη. Δεν ήταν εξοικειωμένοι με τα ιστολόγια –ένα κορίτσι μόνο ανέφερε ότι γνωρίζει τι είναι– και προτιμήσαμε τελικά τη χρήση του Facebook για τη μεταξύ μας ασύγχρονη επικοινωνία και για την προσωρινή ανάρτηση των εργασιών μας. Οι λόγοι για τους οποίους χρησιμοποιήθηκε το Facebook είναι οι εξής:

- είναι μια μορφή κοινωνικής δικτύωσης πολύ οικεία σε νεαρά άτομα,
- στη συντριπτική πλειοψηφία τους οι μαθητές είχαν ήδη λογαριασμό (τρεις στους εικοσιέναν δεν είχαν· για τον έναν από αυτούς ενεργοποιήθηκε λογαριασμός από μία μαθήτριά, ενώ οι υπόλοιποι δύο αρνήθηκαν γιατί συνειδητά διαφωνούσαν με τη χρήση του, ενημερώνονταν όμως από τους συμμαθητές τους),

- μπορούσα να ανεβάσω εκ των προτέρων αρχεία για να έχουν οι μαθητές εποπτεία των δραστηριοτήτων με τις οποίες θα ασχολούνταν στην επόμενη συνάντησή μας,
- οι μαθητές μπορούσαν να παρακολουθήσουν και να σχολιάσουν εύκολα και όποτε ήθελαν τις αναρτήσεις των άλλων ομάδων,
- μπορούσα να γνωρίζω πόσοι και ποιοι είδαν κάθε φορά τις δημοσιεύσεις και να κατευθύνω πιο αποτελεσματικά τις παρατηρήσεις και τις συμβουλές μου.

Στην εισαγωγική ώρα τους ζήτησα, λοιπόν, να συμπληρώσουν μια λίστα με τους λογαριασμούς τους στο Facebook και δημιούργησα μια κλειστή ομάδα για την τάξη μας (Γ3 σενάριο1). Επίσης, τους ρώτησα αν γνωρίζουν την εφαρμογή επεξεργασίας βίντεο Windows movie maker. Τη γνώριζαν μόνο έξι παιδιά και με βάση αυτό το στοιχείο έγινε, όπως προαναφέρθηκε, η διαμόρφωση των ομάδων.

Στη συνέχεια, τα παιδιά άκουσαν δύο μελοποιημένα ποιήματα: «[Το σκάκι](#)» του Μανόλη Αναγνωστάκη (από τη συλλογή *Η Συνέχεια*, 1954, μουσική Δ. Παπαδημητρίου, α' εκτέλεση Γ. Ανδρεάτος) και τις «[Φωνές](#)» (από τη συλλογή *Ποιήματα 1897-1933*, Ίκαρος 1984, μελοποίηση Unholy Union) του Κ.Π. Καβάφη, από τον φορητό μου υπολογιστή και τα ηχεία, που είχα φέρει στην τάξη. Ο διάλογος συνεχίστηκε σχετικά πια με τους ποιητές. Σύμφωνα και με το συνταγμένο σενάριο, τους έθεσα την ερώτηση *αν γνωρίζουν τον Κωνσταντίνο Καβάφη και τον Μανόλη Αναγνωστάκη και αν έχουν υπόψη τους ποιήματά τους*. Όπως ήταν αναμενόμενο, ο πρώτος τούς ήταν γνωστός από το μάθημα της λογοτεχνίας της Α' Λυκείου, θυμούνταν ότι ήταν από την Αλεξάνδρεια και το ποίημα που ερχόταν πρώτα στη μνήμη τους ήταν η «Ιθάκη». Για τον Αναγνωστάκη, γνώριζαν μόνο το όνομά του.

Με αξιοποίηση της μετωπικής μεθόδου διδασκαλίας, έγινε περιληπτική αναφορά σε βιογραφικά στοιχεία τους, στο χρονικό διάστημα που χωρίζει το έργο τους (χονδρικά λιγότερο από μισός αιώνας) και στα μεγάλα ιστορικά γεγονότα της εποχής τους. Διανεμήθηκε σχετικό φυλλάδιο που διαβάσαμε και σχολιάσαμε στην

τάξη και σημειώθηκαν τα κύρια χαρακτηριστικά του έργου των δύο ποιητών στον πίνακα.

Η εφαρμογή του σεναρίου ξεκίνησε στις 10 Νοεμβρίου 2014 στο συνεχόμενο δώρο της λογοτεχνίας στην αίθουσα διδασκαλίας. Στην αρχή της διδακτικής ώρας, θύμισα στους μαθητές την εποχή που έζησαν οι δύο ποιητές και ζήτησα να μου αναφέρουν ξανά τίτλους ποιημάτων του Κ. Καβάφη. Αυτή τη φορά μπορούσαν να ανακαλέσουν περισσότερους: «Ιθάκη», «Η πόλις», «Περιμένοντας τους βαρβάρους» κ.ά.).

Προκειμένου οι μαθητές να γνωρίσουν καλύτερα τόσο τον τρόπο γραφής του ποιητή Μ. Αναγνωστάκη όσο και την εποχή του, όπως προβλεπόταν και στο αρχικό σενάριο, τους διανεμήθηκε φυλλάδιο με το ποίημά του [«Στον Νίκο Ε... 1949»](#). Το ποίημα συνοδευόταν από τη [Δραστηριότητα 1](#), για την οποία οι μαθητές θα έπρεπε να εντοπίσουν λέξεις, φράσεις ή στίχους του ποιήματος που αναφέρονται στην ιστορική συγκυρία, την οποία έπρεπε να σχολιάσουν σε κείμενο 50-60 λέξεων. Μετά την ανάγνωση του ποιήματος, προκειμένου να ενισχυθεί το γνωστικό τους υπόβαθρο, διαβάσαμε απόσπασμα από το εισαγωγικό κείμενο του σχολικού εγχειριδίου της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ' Λυκείου για τη μεταπολεμική και σύγχρονη ποίηση, το οποίο ειδικότερα αναφέρεται στην πρώτη μεταπολεμική γενιά και μάλιστα στην τάση της *αντιστασιακής ή κοινωνικής ποίησης* (σελίδες 7-9). Οι μαθητές πληροφορήθηκαν ότι οι ποιητές αυτής της εποχής βίωσαν τα κρίσιμα γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, της Κατοχής και του Εμφυλίου και συμμετείχαν ενεργά στο κοινωνικό γίγνεσθαι της εποχής τους, ακολουθώντας το όραμα ενός πιο δίκαιου κόσμου. Παράλληλα, καταγράφηκαν στον πίνακα με τη μορφή χρονογραμμής (timeline) οι λογοτεχνικές γενιές και τα κυριότερα ιστορικά γεγονότα που τις πλαισιώνουν και ζητήθηκε να αντιγράψουν τις πληροφορίες αυτές σε ένα φύλλο για μελλοντική χρήση¹.

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο timeline.

Επιστρέφοντας στο ποίημα του Αναγνωστάκη, ρώτησα τους μαθητές πού νομίζουν ότι αναφέρεται. Αφού κάποιои απάντησαν ότι αναφέρεται σε περίοδο πολέμου, τους ζήτησα να συμπληρώσουν ατομικά την εργασία της [Δραστηριότητας 1](#). Όμως, υπήρξαν διστακτικοί, άργησαν να κατανοήσουν τι τους ζητούσα και άργησαν να ξεκινήσουν. Η πρώτη ώρα τελείωσε χωρίς να ολοκληρώσουν τη δραστηριότητα.

2^η διδακτική ώρα (αίθουσα διδασκαλίας)

Κατά την ώρα αυτή, οι μαθητές συνέχισαν με τη [Δραστηριότητα 1](#). Κάποιοι αρχικά ήταν απόμακροι και ασχολήθηκαν με το φυλλάδιο μόνο όταν τους πληροφορήσα ότι προβλέπεται να πάρω το έντυπο πίσω συμπληρωμένο. Ενώ όλοι εντόπισαν στοιχεία που απηχούν την πολεμική ατμόσφαιρα που χαρακτηρίζει το ποίημα, δεν αναφέρθηκε κανένας στο ύφος του ποιήματος, όπως ζητούνταν στην εκφώνηση. Δύο χαρακτηριστικά δείγματα απαντήσεων υπάρχουν στο φάκελο με τα τεκμήρια².

Στη συνέχεια, προβλήθηκε απόσπασμα από την εκπομπή [Ελληνες του πνεύματος & της τέχνης-Κων/νος Καβάφης](#) (διάρκειας 6 λεπτών) και από ένα αφιέρωμα στον Μανόλη Αναγνωστάκη ([Παρασκήνιο-Μανόλης Αναγνωστάκης](#), κεφ. 13-17, διάρκειας 6 λεπτών). Το συνταγμένο σενάριο προέβλεπε απόσπασμα από την εκπομπή [«Παρασκήνιο-Μανόλης Αναγνωστάκης. Δεκαπέντε και μία κινούμενες εικόνες»](#), το οποίο δεν ήταν όμως πλέον διαθέσιμο στο YouTube και μπορούσαμε να το βρούμε μόνο από το οπτικοακουστικό αρχείο της ΕΡΤ. Καθώς όμως δεν μπορούσαμε να είμαστε στο εργαστήριο πληροφορικής και να έχουμε σύνδεση με διαδίκτυο, προτιμήθηκαν τα βίντεο που ήταν διαθέσιμα στο YouTube (όπου ήταν διαθέσιμο και το απόσπασμα από την εκπομπή [Παρασκήνιο-Μανόλης Αναγνωστάκης](#)) και ήταν ήδη αποθηκευμένα στον προσωπικό υπολογιστή της διδάσκουσας. Στο εξάλεπτο απόσπασμα από την εκπομπή [Παρασκήνιο](#) υπάρχουν στοιχεία που αφορούν το σενάριο, καθώς ο ποιητής αναφέρεται στα κύρια γεγονότα της εποχής του, στον

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία drasi_1a και drasi_1b.

τρόπο με τον οποί τα βίωσε ο ίδιος και στη στάση του απέναντι στην εύκολη μεγαλοστομία των συγχρόνων του. Στη συνέχεια, έγινε σύντομη αναφορά στα χαρακτηριστικά της γραφής του και στην απάντηση του ποιητή για τον χαρακτηρισμό του έργου του ως «ποίηση της ήττας».

Με καθυστέρηση, λοιπόν, προχωρήσαμε σε ό,τι προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο για τη δεύτερη διδακτική ώρα, παρακάμψαμε τη συζήτηση και διανεμήθηκε το φυλλάδιο με τη [Δραστηριότητα 2](#). Προκειμένου να εκτιμηθεί η “συνάντηση” των δύο ποιητών σε πρώτη φάση, δόθηκαν στους μαθητές τα ποιήματα [«Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ»](#) του Καβάφη και [«Νέοι της Σιδώνας, 1970»](#) του Αναγνωστάκη. Μετά την ανάγνωση των ποιημάτων και μια αναφορά στην πόλη της Σιδώνας και την εποχή της, ζητήθηκε από τους μαθητές να σχολιάσουν την ομοιότητα στον τίτλο και τη διαφορετική χρονολόγηση, καθώς και να διακρίνουν άλλα κοινά χαρακτηριστικά στα δύο ποιήματα. Μολονότι για τη δραστηριότητα αυτή προβλεπόταν η συνεργασία των μαθητών κατά δυάδες, εν τέλει προτιμήθηκε η συζήτηση στην ολομέλεια, λόγω έλλειψης χρόνου. Στον πίνακα γράψαμε τα ονόματα των δύο ποιητών και με καταιγισμό ιδεών καταγράφηκαν οι σκέψεις των μαθητών για τα κοινά σημεία των δύο δημιουργών³. Οι μαθητές εντόπισαν στοιχεία όπως η αφορμή από ιστορικά γεγονότα, η ειρωνική διάθεση, ο ελεύθερος στίχος και ο διδακτικός τόνος. Τους ζητήθηκε επίσης να συνθέσουν ένα κείμενο με τις επισημάνσεις και να απαντήσουν γραπτώς ατομικά στο σπίτι στη [Δραστηριότητα 2](#), στην οποία τελικά ανταποκρίθηκε μόνο μία μαθήτρια. Με τον βαρύ φόρτο εργασίας τους για την προετοιμασία τους για τις πανελλαδικές εξετάσεις, κρίθηκε μάλλον αναμενόμενη η απροθυμία τους να εργαστούν εκτός της διδακτικής ώρας.

Με τον χωρισμό σε ομάδες ολοκληρώθηκε η Α΄ φάση του σεναρίου. Παρόλο που οι μαθητές δεν ήταν αδιάφοροι, ήταν όμως μουδιασμένοι, αργούσαν να αντιδράσουν, δεν ήταν απορριπτικοί αλλά δεν ήταν και ενθουσιώδεις. Κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις ήταν πιο ακραίες: ένας μαθητής αναρωτήθηκε ποια η

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο koina_shmeia.

σκοπιμότητα για όλα αυτά, ενώ μία μαθήτρια ζήτησε να γράψει στη [Δραστηριότητα 1](#) παραπάνω λέξεις από τις ζητούμενες.

Β' φάση-Κατά την ανάγνωση (4 διδακτικές ώρες)

3^η διδακτική ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Το σενάριο συνεχίστηκε μετά από δεκαπέντε ημέρες, λόγω του εορτασμού της επετείου του Πολυτεχνείου την εβδομάδα που μεσολάβησε. Σε αυτήν τη φάση οι μαθητές έπρεπε μόνοι τους πια να αντιληφθούν τη “συνάντηση” των Κ.Π. Καβάφη και Μ. Αναγνωστάκη, αρχικά εντοπίζοντας κοινά χαρακτηριστικά σε καθορισμένα ποιήματα τους και αργότερα σε ποιήματα δικής τους επιλογής.

Η κλειστή ομάδα στο Facebook (ομάδα *Γ3σενάριο1*) που θα εξασφάλιζε την εξωσχολική επικοινωνία μας είχε ήδη δημιουργηθεί και σε αυτή αναρτήθηκε μεταξύ άλλων⁴ και το φύλλο εργασίας με τη [Δραστηριότητα 3](#), την οποία καλούνταν να ολοκληρώσουν οι μαθητές τις δύο πρώτες ώρες της Β' φάσης. Η λογική του συνταγμένου σεναρίου ήταν κάθε ομάδα να λάβει υπόψη της δύο ποιητικά κείμενα⁵, ένα από κάθε δημιουργό, να τα συνεξετάσει και να φτάσει σε συμπεράσματα σχετικά με τη “συνομιλία” τους ως προς ορισμένους άξονες.

Εφόσον ο αριθμός των παιδιών ήταν σχετικά μικρός (είκοσι ένας μαθητές), διαμορφώθηκαν τελικά πέντε ομάδες (και όχι έξι όπως προβλεπόταν), τέσσερις με τέσσερα άτομα και μία με πέντε. Κάθε ομάδα είχε μπροστά της έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή και, μέσω Facebook, κατέβασε στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή της το αρχείο με τα ποιήματα που της αναλογούσαν, καθώς και τη [Δραστηριότητα 3](#) με την εκφώνηση και τον πίνακα. Δόθηκε χρόνος στις ομάδες για να μελετήσουν τα ποιήματά τους και στη συνέχεια της διδακτικής ώρας τούς ζητήθηκε να συμπληρώσουν τις τρεις πρώτες σειρές του πίνακα της [Δραστηριότητας 3](#). Έπρεπε να

⁴ Ανήρτησα επίσης τα δύο μελοποιημένα ποιήματα των Αναγνωστάκη και Καβάφη που τους παρουσίασα στην Α' φάση, φωτογραφικό υλικό και σπαράγματα από το έργο τους για εξοικείωση.

⁵ Με εξαίρεση την Ομάδα 1 που είχε τρία κείμενα, δύο του Καβάφη και ένα του Αναγνωστάκη, για να συνεξεταστεί ο καθαφικός τίτλος του ενός και τα χαρακτηριστικά του άλλου μαζί με το αντίστοιχο ποίημα του Αναγνωστάκη.

εξετάσουν τα ποιήματα μορφικά, λεξιλογικά και υφολογικά. Μόνο ένας μαθητής αδιαφόρησε, απομονώθηκε σε άλλον Η/Υ και, αν και του έκανα επανειλημμένες συστάσεις, αρνήθηκε να συνεργαστεί και παρέμεινε μέχρι το τέλος έξω από τη διαδικασία. Ο συγκεκριμένος μαθητής έχει πολύ χαμηλή σχολική επίδοση και αδιάφορη στάση απέναντι στη σχολική διαδικασία εν γένει. Οι άλλοι μαθητές, όμως, αν και παρομοίου προφίλ, υπήρξαν περισσότερο συνεργάσιμοι και πρόθυμοι.

4^η διδακτική ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Οι ομάδες δεν κατόρθωσαν να ολοκληρώσουν την εργασία τους στη διάρκεια της πρώτης ώρας και κλήθηκαν να συνεχίσουν στην αμέσως επόμενη. Υπενθυμίζεται ότι στο ωρολόγιο πρόγραμμα εξασφαλίστηκε συνεχόμενο δίωρο για τη λογοτεχνία. Μια ομάδα ζήτησε την άδεια να παραμείνει στο εργαστήριο κατά τη διάρκεια του διαλείμματος για να συνεχίσει την εργασία της.

Αφού οι ομάδες σχολίασαν τα ποιήματα που τους είχαν ανατεθεί ως προς τη μορφή, το λεξιλόγιο και το ύφος, στη συνέχεια, κλήθηκαν να τα μελετήσουν ως προς τον διάλογό τους με την ιστορία και ως προς την παρουσία ή απουσία διδακτικού τόνου. Εφόσον είχαν εξοικειωθεί με τα κείμενα από την προηγούμενη ώρα, σε αυτήν την εργασία οι μαθητές κινήθηκαν ταχύτερα. Παρακολουθώντας τον τρόπο δουλειάς των ομάδων, χρειαζόταν να τους υπενθυμίζω πως είναι χρήσιμη η παραπομπή σε στίχους των κειμένων για κάθε χαρακτηριστικό που εντόπιζαν. Έτσι, θα μπορούσαν να αποδείξουν την ορθότητα των σχολιασμών τους. Κάθε φορά που οι μαθητές ρωτούσαν από ανασφάλεια αν οι επιλογές τους ήταν σωστές, η απάντηση ήταν ότι οι ίδιοι έπρεπε να αποφασίσουν και ότι δεν υπήρχαν έτοιμες συνταγές. Οι ίδιοι έπρεπε να παραγάγουν τη γνώση τους, σεβόμενοι όμως τα κριτήρια που είχαν οριστεί. Κατά τη διαδικασία αυτή, κάποιοι μαθητές αισθάνθηκαν την ανάγκη να διευκρινιστούν οι όροι ή οι έννοιες τις οποίες καλούνταν να χρησιμοποιήσουν: «πότε έχουμε ακριβώς ειρωνεία; Τι είναι το λυρικό, λιτό ή πεζολογικό ύφος; Σε ένα ποίημα που εμπνέεται από την ιστορία μπορεί να χρησιμοποιούνται και φανταστικά πρόσωπα ή μόνο

ιστορικά;...». Ιδιαίτερα φάνηκε να τους δυσκολεύει η ανίχνευση του διδακτικού τόνου.

Στην τελευταία αράδα του πίνακα κάθε ομάδα κατέγραψε το συμπέρασμά της από τη σύγκριση των δύο ποιητών. Κάποιες ομάδες δεν αρκέστηκαν μόνο στα κοινά σημεία των έργων, αλλά κατέθεσαν και διαφορές που εντόπισαν. Άλλες περιορίστηκαν μόνο σε μία παράμετρο («Και τα δύο ποιήματα μάς διδάσκουν ότι πρέπει να συμμετέχουμε στον κοινό σκοπό», Ομάδα 3) ή σε γενικόλογες αόριστες κρίσεις («Και οι δύο ποιητές έχουν κοινά χαρακτηριστικά, αλλά ταυτοχρόνως διαφέρουν σε μερικά σημεία όπως αναφέραμε και παραπάνω», Ομάδα 1). Οι μαθητές αποθήκευσαν τον συμπληρωμένο πίνακα κάθε ομάδας στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή τους και μετά τους ζητήθηκε να τον αναρτήσουν και στη κοινή ομάδα του Facebook. Η Ομάδα 4 στο τέλος της συνάντησης ξέχασε να το αναρτήσει στο διαδίκτυο, ενώ η Ομάδα 1 παρέλειψε το συμπέρασμα. Για να καλυφθούν οι δύο αυτές εκκρεμότητες, ζητήθηκε να ολοκληρώσουν την εργασία τα μέλη των ομάδων κατά τη διάρκεια ενός διαλείμματος μιας επόμενης μέρας. Ενδεικτικά παρατίθενται στον φάκελο τεκμηρίων οι απαντήσεις της 2^{ης} και 4^{ης} ομάδας⁶.

5^η διδακτική ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Ακόμη μία διακοπή μεσολάβησε στην εφαρμογή του σεναρίου μας, αυτή τη φορά λόγω μιας συμβολικής μονοήμερης κατάληψης του σχολείου από τους μαθητές. Ξανασυναντηθήκαμε στην αίθουσα της πληροφορικής μετά από δεκαπέντε μέρες, στις 8 Δεκεμβρίου. Οι ομάδες εισήλθαν στους λογαριασμούς τους στο Facebook και κατέβασαν το νέο φύλλο εργασίας με τη [Δραστηριότητα 4](#) που είχε ήδη αναρτηθεί.

Για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, μεταβήκαμε στους Συμφραστικούς Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές της ιστοσελίδας της Πύλης για την ελληνική γλώσσα ([Ανεμόσκαλα](#)). Επιλέξαμε πρώτα τον πίνακα για τον ποιητή Καβάφη και ακολούθως για τον ποιητή Αναγνώστακη. Κάθε ομάδα εισήγαγε στη

⁶ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία drasi3_omada2 και drasi4_omada4.

μηχανή αναζήτησης των δύο αντίστοιχων πινάκων την ίδια λέξη –διαφορετική για κάθε ομάδα. Συγκεκριμένα, η Ομάδα 1 αναζήτησε τη λέξη «μέρες», η Ομάδα 2 τη λέξη «ποιητές», η Ομάδα 3 τη λέξη «ποίηση», η Ομάδα 4 τη λέξη «ιστορία» και η Ομάδα 5 τη λέξη «θάνατος». Από τη λέξη μετέβησαν στους στίχους των δύο ποιητών που την περιέχουν και από τους στίχους στα ποιήματα στα οποία αυτοί ανήκουν. Ακολουθώντας τις οδηγίες της διδάσκουσας, οι ομάδες διάλεξαν δύο ποιήματα, ένα από κάθε δημιουργό, τα οποία κατά την άποψή τους “συνομιλούν” μεταξύ τους και εμφανίζουν κοινά χαρακτηριστικά. Αντέγραψαν κάθε ποίημα στην αντίστοιχη στήλη του πίνακα της [Δραστηριότητας 4](#). Αντιπαραβάλλοντας τα δύο κείμενα που επέλεξαν, μπορούσαν τώρα εύκολα να προβούν στη σύγκρισή τους με τον εξής τρόπο: εντόπιζαν ένα κοινό χαρακτηριστικό από αυτά που είχαν επεξεργαστεί στη [Δραστηριότητα 3](#) και το κατέγραφαν στην τρίτη στήλη του πίνακα. Το υπογράμμιζαν με ένα χρώμα γραμματοσειράς της αρεσκείας τους και στη συνέχεια κατέγραφαν το χαρακτηριστικό αυτό με το ίδιο χρώμα (λ.χ. **πεζολογικό ύφος**). Κατόπιν, χρωμάτιζαν με το ίδιο χρώμα τα σημεία των δύο ποιημάτων που θεωρούσαν ότι εμφάνιζαν αυτό το χαρακτηριστικό, είτε επρόκειτο για λέξη/φράση, είτε για ολόκληρο χωρίο⁷.

Από τον αρχικό σχεδιασμό του σεναρίου διατηρήθηκε το πρώτο ζητούμενο (σύγκριση ποιημάτων) και τροποποιήθηκε το δεύτερο (δημιουργία υπερσυνδέσμων). Αυτό έγινε για λόγους εποπτείας. Θεωρήθηκε ότι ο ενιαίος πίνακας με τα χρωματισμένα χαρακτηριστικά δίνει τη συνολική εικόνα για τον τρόπο ανάγνωσης και νοηματοδότησης των κειμένων από κάθε ομάδα. Επομένως, θα ήταν ευκολότερη η τελική παρουσίαση και η αξιολόγησή τους από τις άλλες ομάδες. Διατηρήθηκε, όμως, ο στόχος του συνταγμένου σεναρίου να κατανοήσουν οι μαθητές «πως και σε άλλα ποιήματα και όχι μόνο σε αυτά που τους δόθηκαν κατά τις προηγούμενες διδακτικές ώρες οι δύο ποιητές σε κάποια σημεία συναντώνται». Τέλος, η επιλογή φωτογραφιών από το διαδίκτυο, οι οποίες θα εμπλούτιζαν τα ανθολογημένα ποιήματα

⁷ Βλ. ό.π. τα αρχεία drasi4_omada1 και drasi4_omada3.

των ομάδων, παραλείφθηκε, λόγω περιορισμένου χρόνου, και συγχωνεύθηκε με τη δραστηριότητα παραγωγής βίντεο της επόμενης φάσης.

Τη μέρα που υλοποιήθηκε αυτή η φάση του σεναρίου απουσίαζαν τέσσερις μαθητές κατά την πρώτη ώρα (πρώτη και του ωρολογίου προγράμματος) και δύο κατά τη δεύτερη ώρα. Οι ομάδες, όμως, κατάφεραν και δούλεψαν, αν και ελλιπείς. Έχασαν αρκετό χρόνο μέχρι να επιλέξουν τα ποιήματα που θα αξιοποιούσαν. Η Ομάδα 1 κατάλαβε γρήγορα τα ζητούμενα της δραστηριότητας και ανταποκρίθηκε άμεσα σε αυτά. Η Ομάδα 5 δυσκολεύτηκε περισσότερο να δραστηριοποιηθεί (παρευρίσκονταν άλλωστε μόνο τα δύο από τα τέσσερα μέλη της), ενώ η Ομάδα 4 ήταν η μόνη που τελείωσε την εργασία της μέσα στον προβλεπόμενο χρόνο αυτής της διδακτικής ώρας. Ο μαθητής που απείχε κατά την προηγούμενη φάση εξακολούθησε να μη συμμετέχει.

6^η διδακτική ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Στην επόμενη ώρα, οι ομάδες συνέχισαν και ολοκλήρωσαν τη Δραστηριότητα 4. Ακολούθως, την αποθήκευσαν στην επιφάνεια εργασίας στον φάκελο που είχε ανοίξει κάθε ομάδα και την ανάρτησαν στην ομάδα Γ3σενάριο1. Κατά την τελευταία ώρα της Β' φάσης προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο η παρουσίαση των ομαδικών εργασιών στην ολομέλεια της τάξης και, στο τέλος της ώρας, η αξιολόγηση της κάθε ομάδας από τις υπόλοιπες. Όμως, επειδή είχε ανατραπεί ήδη το χρονοδιάγραμμα, κρίθηκε σκόπιμο να μεταφερθεί αυτή η δράση στη Γ' φάση που ακολουθούσε. Έτσι, θα ήταν δυνατό να συμπεριληφθεί στην παρουσίαση και το βίντεο που παρήγαγαν οι ομάδες. Οι ομάδες θα παρουσίαζαν συγκεντρωτικά όλη τη δουλειά τους και επίσης θα αξιολογούνταν για το σύνολο της δουλειάς τους. Στο μεσοδιάστημα, τα κείμενα των παιδιών βρίσκονταν αναρτημένα στην ομάδα του Facebook και ο καθένας μπορούσε να ανατρέξει σε αυτά, προκειμένου να προετοιμαστεί για την τελική αξιολόγηση.

Όταν, λοιπόν, οι ομάδες ολοκλήρωσαν τη [Δραστηριότητα 4](#), τους ζητήθηκε να προετοιμαστούν για την εργασία της επόμενης φάσης, η οποία αφορούσε τη δημιουργία ενός μικρού βίντεο-αφιερώματος στους δύο ποιητές με χρήση του προγράμματος Windows Movie Maker ([Δραστηριότητα 5](#)), διάρκειας περίπου 1,5 λεπτών, προκειμένου να παρουσιάσουν, με τη χρήση πολυμέσων, την πρότασή τους για τη “συνάντηση” των Κ.Π. Καβάφη και Μ. Αναγνωστάκη. Ενώ κατά τον σχηματισμό των ομάδων είχε προβλεφθεί να υπάρχει σε κάθε ομάδα τουλάχιστον ένα παιδί που δήλωσε ότι γνώριζε το πρόγραμμα, η Ομάδα 1 και η Ομάδα 3 φάνηκαν διστακτικές για τη δημιουργία του βίντεο. Τελικά, δέχτηκαν να ασχοληθούν και έδειξαν μεγάλη προθυμία στη συνέχεια.

Στο υπόλοιπο αυτής της διδακτικής ώρας το μόνο που είχαν να κάνουν ήταν να συγκεντρώσουν το υλικό⁸ τους για τη [Δραστηριότητα 5](#) (μπορούσαν να κάνουν αναζήτηση στο διαδίκτυο, αλλά και να επιλέξουν υλικό και από προηγούμενες εργασίες τους) και να το αποθηκεύσουν για μετέπειτα χρήση. Τους προτάθηκε να αναρτήσουν το υλικό τους και στην ομάδα του Facebook για να μπορέσουν να το επεξεργαστούν και από το σπίτι. Ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε να είναι τα βίντεο έτοιμα πριν από την έναρξη της Γ' φάσης, ώστε να υπάρχει αρκετός χρόνος για την παρουσίαση και την αξιολόγηση των ομάδων. Δόθηκε προθεσμία μέχρι το βράδυ της Κυριακής 13 Δεκεμβρίου να ολοκληρώσουν το έργο τους με το Windows Movie Maker, να το αποθηκεύσουν ως ταινία με το όνομα της ομάδας τους και να το αναρτήσουν στο Facebook.

Γ' φάση-Μετά την ανάγνωση (2 διδακτικές ώρες)

7^η διδακτική ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Η Γ' φάση του σεναρίου υλοποιήθηκε στο τελευταίο συνεχόμενο δίωρο του μαθήματος. Σκοπός ήταν οι μαθητές να παραγάγουν και να παρουσιάσουν τον δικό

⁸ Σε αυτό μπορούσαν να περιλαμβάνονται φωτογραφίες, σκίτσα, χαρακτηριστικοί στίχοι, βιογραφικά στοιχεία, τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν καθώς και τα κοινά χαρακτηριστικά των δύο δημιουργών που δικαιολογούν τη συνεξέτασή τους.

τους λόγο, τη δική τους άποψη, όχι γύρω από συγκεκριμένα πια έργα των δύο δημιουργών, αλλά γύρω από τον άξονα της “συνάντησής” τους. Σύμφωνα με το συνταγμένο σενάριο, αυτή η παραγωγή λόγου μπορεί ιδανικά να πάρει τη μορφή πολυτροπικών κειμένων —όπως είναι ένα βίντεο-αφιέρωμα ([Δραστηριότητα 5](#))— το οποίο αφενός αξιοποιεί τις Νέες Τεχνολογίες και αφετέρου ανασυνθέτει τη γνώση που απέκτησαν οι μαθητές κατά τις δύο προηγούμενες φάσεις. Με την προσθήκη οπτικοακουστικού υλικού δόθηκε και το προσωπικό στίγμα των μαθητών και αισθητοποιήθηκε η δική τους πορεία πρόσληψης των δύο ποιητών και τα συμπεράσματά τους από τη σύγκριση του έργου τους.

Ως προς την εφαρμογή, δύο ομάδες μόνο ακολούθησαν τις οδηγίες και είχαν ολοκληρώσει την ταινία τους πριν την έναρξη της τρίτης φάσης. Η Ομάδα 5 το είχε ήδη αναρτήσει στο Facebook και η ομάδα 3 το είχε αποθηκεύσει σε φορητό μέσο αποθήκευσης (φλασάκι). Οι άλλες τρεις ομάδες ασχολήθηκαν με την ολοκλήρωση της ταινίας τους σε όλη τη διάρκεια της πρώτης διδακτικής ώρας και στην αρχή της επόμενης.

Όπως είχαν ήδη ενημερωθεί οι μαθητές μέσω της διαδικτυακής μας ομάδας, η τελική μορφή των εργασιών τους θα δημοσιεύονταν στον ιστοχώρο Wiki που είχε δημιουργηθεί για τον σκοπό αυτό. Κατά τη διάρκεια αυτής της ώρας, δόθηκαν στους μαθητές τα ονόματα χρήστη και οι κωδικοί με τους οποίους είχαν πρόσβαση στο Wiki «G3literature», το οποίο περιελάμβανε σελίδα αφιερωμένη στους Καβάφη-Αναγνώστικη. Εκεί, οι ομάδες δημοσίευσαν τις εργασίες τις οποίες είχαν ολοκληρώσει κατά τις προηγούμενες δραστηριότητες. Παρουσιάστηκε όμως δυσκολία στην ανάρτηση του βίντεο. Οι τεχνικές δυσκολίες και η διαφορετική πορεία εργασίας των ομάδων έφερε αρκετή αναστάτωση στο τμήμα και επιβράδυνε αρκετά τον ρυθμό του.

8^η διδακτική ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Σε αυτήν την τελευταία ώρα του σεναρίου ολοκλήρωσαν και οι υπόλοιπες ομάδες την δημιουργία των ταινιών τους⁹. Επειδή η πίεση του χρόνου ήταν μεγάλη, αποφασίστηκε να παρουσιαστεί η συνολική δουλειά κάθε ομάδας από την οθόνη του Η/Υ τον οποίο χρησιμοποιούσε και να μη γίνει η συνολική παρουσίαση όλων των εργασιών από τον server του εργαστηρίου με χρήση βιντεοπροβολέα, γιατί αυτό θα απαιτούσε υπολογίσιμο χρόνο προετοιμασίας. Οι μαθητές μετακινήθηκαν διαδοχικά στους πέντε Η/Υ που χρησιμοποιήθηκαν από τις ομάδες και παρακολούθησαν τις δουλειές τους. Είχαν ήδη ενημερωθεί πως ταυτόχρονα θα αξιολογούσαν τον τρόπο δουλειάς των άλλων ομάδων –όχι της δικής τους– και είχαν εφοδιαστεί με το σχετικό φύλλο αξιολόγησης. Κρίθηκε σκόπιμο η αξιολόγηση να αφορά το σύνολο του παραγόμενου έργου των ομάδων και όχι μόνο του ψηφιακού αφιερώματος, όπως προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο. Για αυτόν τον λόγο διαμορφώθηκε το φύλλο αξιολόγησης που παρατίθεται παρακάτω:

Όνομα Ομάδας:

Συμπληρώνετε τα πεδία με τους αριθμούς 1,2,3, για όλες τις ομάδες εκτός από τη δική σας, έχοντας υπόψη σας την αντιστοιχία:

1= λίγο

2= αρκετά

3= πολύ

⁹ Βλ. ό.π. τα video_omada2 και video_omada5.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ	Ομάδα 1	Ομάδα 2	Ομάδα 3	Ομάδα 4	Ομάδα 5
1. ορθή χρήση λόγου					
2. κατανόηση στοιχείων που οδηγούν στη «συνάντηση» των δύο ποιητών/ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3 ^H					
3. αξιοποίηση συμφραστικών πινάκων/ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4 ^H					
4. αξιοποίηση εποπτικού υλικού-δημιουργία video / ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5 ^H					
Σύνολο					

Στη βαθμολόγηση δεν υπήρξε ομάδα που να έχει την ίδια σταθερά υψηλή ή χαμηλή επίδοση σε όλες τις δραστηριότητες, αλλά οι βαθμολογίες είχαν μεγάλες αποκλίσεις από τη μία δραστηριότητα στην άλλη. Η Ομάδα 1 συγκέντρωσε 36 μονάδες συνολικά, η Ομάδα 2 43 μονάδες, η Ομάδα 3 46 μονάδες, η Ομάδα 4 35 μονάδες και η Ομάδα 5 39 μονάδες.

Στο τελευταίο πεντάλεπτο της ώρας έγινε και μια σύντομη αυτοαξιολόγηση των μαθητών, όπως προβλεπόταν και στο συνταγμένο σενάριο. Διανεμήθηκε ο παρακάτω πίνακας και από τις απαντήσεις των μαθητών φάνηκε ότι η πλειοψηφία τους (11 στους 20) ένιωθε ότι κατανόησε αρκετά ικανοποιητικά τη “συνάντηση” των δύο ποιητών, έβρισκε πολύ ελκυστική (11 στους 20) τη χρήση των νέων τεχνολογιών στο μάθημα και οι νέες τεχνολογίες βοήθησαν πολύ (10 στους 20) στον σχηματισμό μιας πιο πλήρους εικόνας για την εν λόγω ποιητική “συνάντηση”. Η ανάρτηση όλων των εργασιών στο Wiki έγινε συγκεντρωτικά μετά την ολοκλήρωση του σεναρίου, με την επιμέλεια της διδάσκουσας.

ΕΡΩΤΗΜΑ-ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
1. Συνειδητοποιήσατε, μέσα από όσα μελετήσατε, τη «συνάντηση» των ποιητών Καβάφη και Αναγνωστάκη;			
2. Πόσο θεωρείτε πως οι νέες τεχνολογίες κατέστησαν το μάθημα πιο ελκυστικό;			
3. Πόσο σας βοήθησαν οι νέες τεχνολογίες να σχηματίσετε μια πιο πλήρη εικόνα για την εν λόγω «ποιητική συνάντηση;»			

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α' φάση: 1^η διδακτική ώρα, αίθουσα διδασκαλίας

Δραστηριότητα 1η

Μανόλης Αναγνωστάκης (1925)

Στόν Νίκο Ε... 1949

Φίλοι
Πού φεύγουν
Πού χάνονται μιά μέρα
Φωνές
Τή νύχτα
Μακρινές φωνές
Μάνας τρελής στους ξημους δρόμους
Κλάμα παιδιοῦ χωρίς ἀπάντηση
Έρείπια
Σάν τρυπημένες σάπιες σημαίες

Εφιάλτες.

Στά σιδερένια κρεβάτια
Όταν τό φῶς λιγοστεύει
Τά ξημερώματα.

(Μά ποιός μέ πόνο θά μιλήσει γιά ὅλα αὐτά;).

(Παρενθέσεις, 1949)

Δραστηριότητα 1η

Το ποίημα «Στον Νίκο Ε... 1949» του Μ. Αναγνωστάκη γράφτηκε το έτος 1949 και αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία. Ποια πιστεύετε ότι είναι αυτή; Εντοπίστε λέξεις, φράσεις ή στίχους που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας και σχολιάστε τις επιλογές σας σε μία παράγραφο 50-60 λέξεων. Καλείστε, επίσης, να συμπεριλάβετε στον σχολιασμό σας οτιδήποτε νομίζετε πως πρέπει να αναφερθεί σχετικά με το ύφος που υιοθετεί στο ποίημα ο Αναγνωστάκης, τους εκφραστικούς τρόπους κ.ά.

Δραστηριότητα 2η

2^η διδακτική ώρα, Αίθουσα διδασκαλίας

Καβάφης, Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ.

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ είναι γραμμένο το 1920. Η σκηνοθεσία μάς μεταφέρει στο 400 μ.Χ. στην πλούσια Σιδώνα, εξελληνισμένη πόλη στα παράλια της Φοινίκης που έχει πια καταστεί ρωμαϊκή επαρχία. Πέντε εύποροι και καλλιεργημένοι νεαροί διασκεδάζουν σε ένα σπίτι. Έχουν φέρει κι έναν ηθοποιό που τους απαγγέλλει ποιήματα. Ανάμεσα σε άλλα ποιήματα ο ηθοποιός απαγγέλλει και το επίγραμμα που, κατά την παράδοση, έγραψε ο Αισχύλος για να χαρακτηί στον τάφο του:

Αἰσχύλον Εὐφορίωνος Ἀθηναῖον τόδε κεύθει
μνῆμα καταφθίμενον πυροφόροιο Γέλας·
ἄλκην δ' εὐδόκιμον Μαραθώνιον ἄλσος ἄν εἴποι
καὶ βαθυχαιτήεις Μῆδος ἐπιστάμενος.

Το επίγραμμα σημαίνει: «Αυτό το μνήμα σκεπάζει τον Αισχύλο, το γιο του Ευφορίωνα, Αθηναίο που πέθανε στη σιτοφόρα Γέλα· για την ευδόκιμη ανδρεία του μπορεί να μιλήσει το ἄλσος του Μαραθώνα και ο Πέρσης με την πυκνή χαίτη, που τη γνώρισε καλά». Το επίγραμμα αυτό αποτελεί και το επίκεντρο του ποιήματος του Καβάφη.

Ο ηθοποιός που έφεραν για να τους διασκεδάσει
απήγγειλε και μερικά επιγράμματα εκλεκτά.

Η αίθουσα άνοιγε στον κήπο επάνω·

κι είχε μian ελαφρά ευωδία ανθέων
5 που ενώνονταν με τα μυρωδικά
των πέντε αρωματισμένων Σιδωνίων νέων.

Διαβάσθηκαν [Μελέαγρος](#), και [Κριναγόρας](#), και [Ριανός](#).

Μα σαν απήγγειλεν ο ηθοποιός,
«Αἰσχύλον Εὐφορίωνος Ἀθηναῖον τόδε κεύθει»
10 (τονίζοντας ίσως [υπέρ το δέον](#)
το «ἄλκην δ' εὐδόκιμον», το «Μαραθώνιον ἄλσος»),
πετάχθηκεν ευθύς ένα παιδί ζωηρό,
φανατικό για γράμματα, και φώναξε·

15

- «Α δεν μ' αρέσει το τετράστιχον αυτό.
Εκφράσεις τοιούτου είδους μοιάζουν κάπως σαν λιποψυχίες
Δώσε - κηρύττω - στο έργον σου όλην την δύναμή σου
όλην την μέριμνα, και πάλι το έργον σου θυμήσου
μες στην δοκιμασίαν, ή όταν η ώρα σου πια γέρνει.
Έτσι από σένα περιμένω κι απαιτώ.
- 20 Κι όχι απ' τον νου σου ολότελα να βγάλεις
της Τραγωδίας τον Λόγο τον λαμπρό -
τι [Αγαμέμνονα](#), τι Προμηθέα θαυμαστό,
τι Ορέστου, τι Κασσάνδρας παρουσίες,
τι Επτά επί Θήβας - και για [μνήμη](#) σου να βάλεις
- 25 [μ ό ν ο](#) που μες στων στρατιωτών τες τάξεις, τον σωρό

πολέμησες και συ [τον Δάτι και τον Αρταφέρνη](#).»

Μελέαγρος, Κριναγόρας, Ριανός: ελάσσονες ποιητές των ελληνιστικών χρόνων που καλλιέργησαν το επίγραμμα και έγραψαν κυρίως ερωτικά ποιήματα.

υπέρ το δέον: περισσότερο από το κανονικό· με μεγαλύτερη έμφαση.

Αγαμέμνονα κτλ.: αναφέρεται σε ορισμένα από τα περίφημα έργα του Αισχύλου.

μνήμη: ενθύμημα.

μόνο: στο κείμενο είναι αραιά γραμμένο για να τονιστεί ιδιαίτερα στην ανάγνωση.

Δάτις και Αρταφέρνης: οι ηγέτες των Περσών στη μάχη του Μαραθώνα (490 π.Χ.). Όπως είναι γνωστό, στο Μαραθώνα ο Αισχύλος πολέμησε ηρωικά, τραυματίστηκε βαριά, και κινδύνεψε να πεθάνει. Ο Αισχύλος πέθανε το 456 στην πόλη Γέλα της Σικελίας.

Αναγνωστάκης, Νέοι της Σιδώνας, 1970

Το Ποίημα ανήκει στη συλλογή Ο Στόχος (1970). Είναι γραμμένο κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και εκφράζει την πίκρα του ποιητή για κάποιους νέους, που η συμπεριφορά τους του θυμίζει τους Σιδώνειους νέους του Καβάφη. Η παράλληλη εξέταση των δυο ποιημάτων θα δείξει τους λόγους του συσχετισμού.

Κανονικά δεν πρέπει να 'χουμε παράπονο

Καλή κι εγκάρδια η συντροφιά σας, όλο νιάτα.

Κορίτσια δροσερά — αρτιμελή αγόρια

Γεμάτα πάθος κι έρωτα για τη ζωή και για τη δράση.

Καλά, με νόημα και ζουμί και τα τραγούδια σας

Τόσο, μα τόσο ανθρώπινα, συγκινημένα,
Για τα παιδάκια που πεθαίνουν σ' άλλην ήπειρο
Για ήρωες που σκοτώθηκαν σ' άλλα χρόνια,
Για επαναστάτες Μαύρους, Πράσινους, Κιτρινωπούς,
Για τον καημό του εν γένει πάσχοντος Ανθρώπου.
Ιδιαίτέρως σας τιμά τούτη η συμμετοχή
Στην προβληματική και στους αγώνες του καιρού μας
Δίνετε ένα άμεσο παρών και δραστικό — κατόπιν τούτου
Νομίζω δικαιούσθε με το παραπάνω
Δυο δυο, τρεις τρεις, να παίζετε, να ερωτευθείτε,
Και να ξεσκάσετε, αδελφέ, μετά από τόση κούραση.
(Μας γέρασαν προώρως, [Γιώργο*](#), το κατάλαβες;)

Γιώργο: ο ποιητής απευθύνεται σε φίλο του.

Ονοματεπώνυμο

Δραστηριότητα 2η

Μέσα από τη μελέτη των κειμένων [«Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ.»](#) του Καβάφη και [«Νέοι της Σιδώνας, 1970»](#) του Αναγνωστάκη εντοπίσατε κάποια κοινά στοιχεία που μπορούν να επιβεβαιώσουν τη συνομιλία των δύο ποιητών; Αιτιολογήστε την απάντησή σας, παραπέμποντας σε συγκεκριμένα παραδείγματα, φράσεις, λέξεις ή στίχους των ποιημάτων που σας δόθηκαν (άξονες: ύφος, λεξιλόγιο, παρουσία/απουσία ποιητικών λέξεων, παρουσία/απουσία ομοιοκαταληξίας, διδακτικός τόνος, αφόρμηση...).

Β' φάση: 1^η και 2^η διδακτική ώρα, Εργαστήριο Πληροφορικής

Δραστηριότητα 3η

Κοινό φύλλο εργασίας για όλες τις ομάδες.

Κείμενα:

- Α' ομάδα:** Κ.Π. Καβάφης, [«Μέρες του 1909, '10, και '11»](#) και Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.»](#), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Λυκείου*, σελ. 54-55.
- Β' ομάδα:** Κ.Π. Καβάφης, [«Ο Δαρείος»](#) *Νεοελληνική Λογοτεχνία Θεωρητικής κατεύθυνσης (Θετικής κατεύθυνσης επιλογής)*, σελ. 62-63 και Μανόλης Αναγνωστάκης, [«lf...»](#)
- Γ' ομάδα:** Κ.Π. Καβάφης, [«Στα 200 π.Χ.»](#) *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου* και Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Αντί να φωνασκώ...»](#)
- Δ' ομάδα:** Κ.Π. Καβάφης, [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α' Λυκείου*, σελ. 427 και Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Οι σωσίες»](#)
- Ε' ομάδα:** Κ.Π. Καβάφης, [«Η πόλις»](#) και Μανόλης Αναγνωστάκης, [«13.12.43»](#)
- Στ' ομάδα:** Κ.Π. Καβάφης, [«Τρώες»](#) και Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Τώρα είναι απλώς θεατής...»](#)

1. Διαβάστε τα ποιητικά κείμενα που δόθηκαν στην ομάδα σας και **α.** συγκρίνετέ τα ως προς τα μορφικά τους χαρακτηριστικά, δηλαδή την ύπαρξη ή όχι στροφών, την ύπαρξη ισοσύλλαβων ή ανισοσύλλαβων στίχων κλπ. και **β.** σχολιάστε το λεξιλόγιο και **γ.** το ύφος των κειμένων των δύο ποιητών. Διαπιστώνετε την παρουσία ειρωνείας, ποιητικών ή καθημερινών λέξεων και απλού, κοφτού λόγου; Τα συμπεράσματα στα

οποία θα καταλήξετε επιτρέπουν να μιλάμε για “συνάντηση” των δύο ποιητών; Επιβεβαιώστε ή απορρίψτε τα παραπάνω με αναφορές σε παραδείγματα των ίδιων των κειμένων. Γράψτε την απάντησή σας συμπληρώνοντας τις τρεις πρώτες σειρές (Μορφή-Λεξιλόγιο-Ύφος) στον παρακάτω πίνακα και αναρτήστε αρχικά στην ομάδα της τάξης στο Facebook.

2^η ώρα. Εργαστήριο πληροφορικής

1. Στα ποιήματα των Καβάφη και Αναγνωστάκη που σας δόθηκαν μπορείτε **α.** να εντοπίσετε έναν «διάλογο» των ποιητών με την ιστορία; Αφορμώνται, δηλαδή, από αυτήν ή ξεκινούν από απλές ιστορίες ανθρώπων; Διακρίνετε την πρόθεση να αποδοθεί το ιστορικό, κοινωνικό ή πολιτικό κλίμα μιας εποχής; **β.** Διακρίνετε μία διδακτική διάθεση των δύο ποιητών, μέσα από την αναφορά τους σε ιστορικά γεγονότα; **γ.** Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξατε σε σχέση με τα προηγούμενα ερωτήματα επιβεβαιώνουν, για μια ακόμη φορά, τη “συνάντηση” των δύο ποιητών; Αιτιολογείτε την απάντησή σας, έχοντας στο νου σας και το ποίημα «Νέοι της Σιδώνας» και των δύο ποιητών που διαβάσατε κατά τη φάση πριν την ανάγνωση. Αιτιολογήστε τις απαντήσεις σας, συμπληρώνοντας τις δύο επόμενες σειρές του πίνακα (αφόρμηση από Ιστορία-διδασκισμός) καθώς και την τελευταία σειρά με το συμπέρασμά σας και αναρτήστε τον πίνακα συμπληρωμένο στην ομάδα της τάξης στο Facebook, για να δεχθείτε ανατροφοδότηση από τους συμμαθητές σας.

Συνάντηση Καβάφη - Αναγνωστάκη	
Μορφή	
Λεξιλόγιο	
Ύφος	
Αφόρμηση από Ιστορία	
Διδακτισμός	
Συμπέρασμα	

Β' φάση: 3^η διδακτική ώρα, Εργαστήριο Πληροφορικής

Δραστηριότητα 4^η

Κοινό φύλλο εργασίας για όλες τις ομάδες

Μεταβείτε στον [Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές της πύλης για την ελληνική γλώσσα](#) και συγκεκριμένα στον συμφραστικό πίνακα λέξεων του Καβάφη και του Αναγνωστάκη. Τοποθετήστε στη μηχανή αναζήτησης τις εξής λέξεις: «μέρες» (Ομάδα 1), «ποιητής» (Ομάδα 2), «ποίημα» (Ομάδα 3), «ιστορία» (Ομάδα 4) και «θάνατος» (Ομάδα 5). Από τα αποτελέσματα της αναζήτησης επιλέξτε δύο κείμενα των ποιητών που συνομιλούν και επιβεβαιώνουν τη “συνάντηση” τους, ένα του Καβάφη και ένα του Αναγνωστάκη και **α.** αντιγράψτε τα ποιήματα στις αντίστοιχες στήλες του πίνακα της Δραστηριότητας 4 που ακολουθεί **β.** Συγκρίνετέ τα μεταξύ τους, εντοπίζοντας κατά πόσο εμφανίζουν τα κοινά χαρακτηριστικά που ήδη από προηγούμενη ώρα έχετε καταγράψει σε πίνακα. Κάθε χαρακτηριστικό να το αναφέρετε στην τρίτη στήλη του πίνακα και με διαφορετικό χρώμα γραμματοσειράς. Με το ίδιο χρώμα γραμματοσειράς που επιλέξατε χρωματίστε χωρία των ποιημάτων των δύο ποιητών που εμφανίζουν αυτό το χαρακτηριστικό.

Λέξη αναζήτησης	ΚΑΒΑΦΗΣ	ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ	Κοινά σημεία/συνάντηση

Γ' φάση: 1^η και 2^η διδακτική ώρα, Εργαστήριο Πληροφορικής

Δραστηριότητα 5η

Κοινό φύλλο εργασίας για όλες τις ομάδες

1^η ώρα. Εργαστήριο πληροφορικής

1. Δημιουργήστε ένα σύντομο (1-1,5 λεπτών) βίντεο-αφιέρωμα στους ποιητές Καβάφη και Αναγνωστάκη, στο οποίο, αφού σκιαγραφήσετε το πορτρέτο τους, θα αξιοποιήσετε τις απαντήσεις και τα συμπεράσματα, στα οποία καταλήξατε κατά τις προηγούμενες διδακτικές ώρες. Δηλαδή: **α.** θα αναφέρετε τα κοινά χαρακτηριστικά που επισημάνατε μεταξύ των παραπάνω ποιητών από τα ποιήματα που σας δόθηκαν προς μελέτη ή αυτά που εντοπίσατε στους συμπραστικούς πίνακες, **β.** θα εμπλουτίσετε το βίντεο-αφιέρωμα με εικόνες, φωτογραφίες, μουσική.

2^η ώρα. Αίθουσα προβολών ή σχολική τάξη.

1. Σύντομη παρουσίαση του βίντεο-αφιέρωματος στους Καβάφη και Αναγνωστάκη που δημιούργησαν οι ομάδες κατά την προηγούμενη διδακτική ώρα.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου τηρήθηκε ο αρχικός σχεδιασμός με μικρές τροποποιήσεις που επιβλήθηκαν κυρίως από τεχνικά προβλήματα ή από την έλλειψη χρόνου. Προστέθηκε η δημιουργία Wiki («G3Literature, Καβάφης Αναγνωστάκης»), αλλά θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα ιστολόγιο, όπως προτείνεται και στο συνταγμένο σενάριο. Κατά την Α' φάση της εφαρμογής κατασκευάστηκε μία χρονογραμμή για την παραστατική απεικόνιση των κυριότερων ιστορικών γεγονότων των περιόδων που έζησαν οι δύο ποιητές και της παράλληλης εμφάνισης των αντίστοιχων λογοτεχνικών γενεών. Η χρονογραμμή σχεδιάστηκε από τη διδάσκουσα στον πίνακα, ωστόσο θα μπορούσε να γίνει με τη χρήση κάποιου ψηφιακού προγράμματος.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η διαδικασία της εφαρμογής του σεναρίου κύλησε σε γενικές γραμμές ικανοποιητικά, σύμφωνα με τον σχεδιασμό, και σε μεγάλο ποσοστό κέρδισε το ενδιαφέρον των μαθητών. Προβλήματα τεχνικής φύσης εμφανίστηκαν σε σχέση με τη διάθεση και τη χρήση του εργαστηρίου. Είχε ζητηθεί από την αρχή της σχολικής χρονιάς στον προγραμματισμό του ωρολογίου προγράμματος να προβλεφθεί κατά τη διδασκαλία της λογοτεχνίας να είναι ελεύθερο το εργαστήριο πληροφορικής. Και ενώ αυτό αρχικά ήταν εφικτό, με τις συνεχείς αλλαγές του προγράμματος, οι οποίες προέκυπταν από τις μετακινήσεις συναδέλφων, χάθηκε αυτή η δυνατότητα και η δεύτερη ώρα συνέπιπτε με ώρα κατά την οποία το χρειαζόταν άλλη συνάδελφος. Με μεταξύ μας συνεννόηση βρέθηκε τελικά συμβιβαστική λύση. Επίσης, πρόβλημα ήταν η παλαιότητα του εργαστηρίου, καθώς οι υπολογιστές συχνά εμφάνιζαν προβλήματα στη λειτουργία τους, τα οποία αφορούσαν είτε τις ίδιες τις μονάδες είτε τα παρελκόμενά τους (ποντίκι, ηχεία)· δεν λειτουργούσαν, άλλωστε, όλοι οι υπολογιστές που βρίσκονταν στο εργαστήριο.

Στις δυσκολίες θα μπορούσαμε να αναφέρουμε και τις διακοπές στην εφαρμογή του σεναρίου. Ένα σενάριο 8 διδακτικών ωρών διήρκεσε ημερολογιακά περισσότερο από έναν μήνα (10 Νοεμβρίου-15 Δεκεμβρίου). Αυτό επηρέασε τη συνοχή του, το ενδιαφέρον των μαθητών χαλάρωνε, ενώ δυσκολεύονταν να συγκρατήσουν και να αξιοποιήσουν πληροφορίες και γνώσεις που απέκτησαν σε προηγούμενες φάσεις (λ.χ. στην παραγωγή του βίντεο).

Επιπλέον, οι μαθητές δεν είχαν μεγάλη εμπειρία και άνεση με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, αν και είχαν εργαστεί σε ομάδες και στην Α΄ Λυκείου. Υπήρχαν μαθητές πολύ πρόθυμοι και συνεργάσιμοι και άλλοι που επαναπαύονταν στον κόπο των συμμαθητών τους. Αυτό επηρέασε και την ποιότητα των εργασιών τους και την αξιοποίηση του χρόνου τους.

Μολονότι προτιμήθηκε το Facebook ως μέσο ασύγχρονης επικοινωνίας της ψηφιακής μας τάξης και ως χώρος ανάρτησης των εργασιών, λόγω της δημοτικότητάς του στις ηλικίες των μαθητών, ωστόσο δεν υπήρξε ανάρτηση που να την έχει δει το σύνολο των μαθητών.

Τέλος, η δημιουργία Wiki έγινε προς στο τέλος του σεναρίου, προκειμένου να γίνει εκεί η τελική ανάρτηση των εργασιών των παιδιών. Ίσως θα ήταν πιο χρήσιμο να είχε γίνει προγενέστερα για να έχουν χρόνο οι μαθητές να εξοικειωθούν περισσότερο με αυτό.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

—